

“Alisher Navoiy va XXI asr”

8-ULUSLARARO KONFERANSI MATERIALLARI

Toshkent-Boku, 2023-yil 6-7-fevral

“Əlişir Nəvai və XXI əsr”

8-ci BEYNƏLXALQ KONFRANS MATERIALLARI

Daşkənd-Bakı, 6-7 fevral 2023-cü il

“Alisher Navo'i and the 21st century”

8th INTERNATIONAL CONFERENCE PROCEEDINGS

Tashkent-Baku, February 6-7, 2023

بوسوزگیم

آندین خبر

بایرت بولغای یردی رعایه
کری شریف یوق شاندین
کلم الناس علی قدر عقولهم

**Alisher Navoiy nomidagi
Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti**

**Ozarbayjon Milliy Ilmlar Akademiyasi
Nizomiy Ganjaviy nomidagi Adabiyot Instituti**

**«ALISHER NAVOIY VA
XXI ASR»**

mavzusidagi uluslararo konferansi materiallari

Toshkent – Boku – 2023

UO‘K: 821.161.1=512.133

KBK: 83.3 (50‘)

A 51

Mas’ul muharrirlar:

Shuhrat SIROJIDDINOV,

filologiya fanlari doktori, professor
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili
va adabiyoti universiteti rektori

Isa HABIBBEYLI,

akademik,
Ozarbayjon Milliy Ilmlar Akademiyasi prezidenti
Nizomiy Ganjaviy nomidagi Adabiyot Institutini bosh direktori

Tahrir hay’ati:

Almaz Ulvi (Ozarbayjon), Vahit Turk (Turkiya), Teymur Kerimli (Ozarbayjon), Muslihiddin Muhiddinov (O‘zbekiston), Nushoba Arasli (Ozarbayjon), Nurboy Jabborov (O‘zbekiston), Ramiz Asker (Ozarbayjon), Tanju Oral Seyhan (Turkiya), Pasha Kerimov (Ozarbayjon), Yashar Qosimov (Ozarbayjon), Sirojiddin Hoji (Ozarbayjon), Karomat Mullaxo‘jayeva (O‘zbekiston), Dilnavoz Yusupova (O‘zbekiston), Gulbahor Ashurova (O‘zbekiston), Nozliya Normurodova (O‘zbekiston), Nodirbek Jo‘raqo‘ziyev (O‘zbekiston), Ozoda Tojiboyeva (O‘zbekiston)

Ushbu to‘plamda “Alisher Navoiy va XXI asr” mavzusidagi uluslararo konferansi materiallari jamlangan. To‘plamda Alisher Navoiy adabiy-ilmiiy merosining mumtoz adabiyotimizdagi o‘rni va bugungi kun uchun ahamiyati, shuningdek, shoir ijodiga bog‘liq holda matnshunoslik va tilshunoslik muammolariga doir ilmiy maqolalar o‘rin olgan. O‘zbek navoiyshunosligining bugungi holati va istiqboli borasida muayyan tasavvur berishi uning ahamiyatini belgilaydigan omillardan biridir. Kitob filolog mutaxassislar, ilmiy tadqiqotchilar, magistrantlar va bakalavr talabalari hamda keng o‘quvchilar ommasiga mo‘ljallangan.

Mualliflar qarashi va asarlar nomlaridagi imlo tahririyat nuqtayi nazaridan farqlanishi mumkin.

**Əlişir Nəvai adına
Daşkənd Dövlət Özbək dili və ədəbiyyatı Universiteti**

**Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu**

“ƏLİŞİR NƏVAİ VƏ XXI ƏSR”

mövzusunda beynəlxalq konfransın materialları

Daşkənd - Bakı - 2023

ekanligi hozirgi zamon – yangi O‘zbekiston yosh avlodlari ta’limotida o‘zgacha maqom, yangicha navolar baxsh etadi degan umiddamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Navoiy A. Hazoyin ul-maoniy. Asarlar nomi qisqacha. “F.C”, “H.Ш”, “B.B”, “Ф.К” шаклида берилган. 20 томлик, 3-4-5-6 томлар. – Т.: М.А.Т, 1989.
2. Шайхзода. Asarlar. Fazal mulkining sultoni. 6 томлик, 4-том. – Т.: 1972.
3. Хайитметов А. Navoiy lirikasi. – Т.: Ўзбекистон, НМИУ, 2015.
4. Асадов. М. Соқийнома: тарих ва поетика. – Т.: Тафаккур, 2020.
5. Жўрабоев О. Мумтоз адабиётда муғаннийнома. – Т.: Тамаддун, 2016.
6. Сирожиддинов Ш, Юсупова Д, Давлатов О. “Navoiyshunoslik”. – Т.: Академнашр, 2020.
7. Олим С. Navoiy - ёшларга. – Т.: Хаёт, 2008.
8. Акрамов Б. Фасоҳат мулкининг соҳибқирони. – Т.: Ўзбекистон, 2016.
9. Исҳоқов Ё. Сўз санъати сўзлиги. – Т.: Ўзбекистон, НМИУ, 2014.

NASIMIY VA NAVOIY IJODIDA JAMOL VASFI

Zilola AMONOVA

f.f.d., dots. (O‘zbekiston)

Annotatsiya

Maqolada Ozarbayjonning ulug‘ shoiri Imodiddin Nasimiy va Hazrat Alisher Navoiy ijodidagi inson jamoli mus’hafga tashbeh qilingan baytlar tahlilga tortiladi. Har ikkala shoir ijodidagi badiiy mahorat va ifoda uslubining o‘xshash va o‘ziga xos jihatlari urg‘u beriladi.

Kalit so‘zlar: *Nasimiy, Navoiy, mus’haf, jamol, tasavvuf, tariqat, hurufiylik.*

Annotation

In the article, the poems of the great poet of Azerbaijan Imodiddin Nasimi and Hazrat Alisher Navoi, alluding to the beauty of man, are analyzed. Emphasis is placed on the similar and unique aspects of artistic skill and expressive style in the work of both poets.

Key words: *Nasimi, Navoi, Mushaf, Jamal, Sufism, tariqat, hurufism.*

Sharq mumtoz adabiyoti taraqqiyotiga tasavvuf, javonmardlik malomatiylik kabi bir qancha diniy, irfoniy oqim va ta’limotlar o‘z ta’sirini o‘tkazgan. Bu xususida fikr yuritganda, albatta, hurufiylikni ham inobatga olish lozim. Mazkur maslak tasavvuf tariqatlaridan biri bo‘lib, XIV asrning oxirlarida Ozarbayjon, Eron, Turkiya kabi bir qator Sharq musulmon mamlakatlariga tarqalgan. Mazkur sulukda asosiy e’tibor arab harflarining ilohiy-irfoniy ma’nolarini kashf etishga qaratilgan.

Hurufiyning asosiy e’tibor qaratgan masalalaridan yana biri inson yuzini Mus’hafga – Qur’oni Karimga tenglashtirganlaridir. Chunki ular dunyo va koinotning sirlarini harflar bilan va bu harflarni inson yuzidagi xatlar bilan aloqador shaklda izohlashga harakat qilganlar. Hurufiyarga ko‘ra hayotning butun sirlari Qur’ondagi harflarda, bu

harflar esa inson yuzidadir [Arasli, 1973:26]. Nasimiy ham tom ma'nodagi hurufiy-shoir sifatida shu aqidani haddi a'losiga yetkazib kuyladi:

Qoshing-la kipriging vajhi mango keldi va bildirdi,

Ki sansan arsh ila kursi, yuzing yozuvi Qur'ondur [Nasimiy, 1977:156].

Mazkur baytda shoir o'zi e'tiqod qilgan maslagi – hurufiylik nuqtayi nazardan insonni madh etib, uni eng yuksak maqom egasi sifatida e'tirof etadi. Insonni arsh (osmonning eng yuqorisi, eng yuksak maqom) ila kursi (taxt, osmon, to'qqiz qat osmon) deb atash bilan maxluqot olami orasida insonning mavqeyi juda baland ekanligini nazarda tutadi. Bu bilan Nasimiy ayni mavzudagi Qur'oni Karim oyatlariga ishora qiladi: “Darhaqiqat, Biz odam bolalarini aziz va mukarram qildik...” [Qur'oni Karim, 2011:289]. Shuningdek, inson yuzini ilohiy sirlarni ochuvchi Qur'ondir, deya ta'riflab, inson ilohiyligi bilan bog'liq mulohazalarga urg'u beradi. Nasimiy inson yuzi ilohiyligi bilan bog'liq fikrlarni boshqa g'azallarida ham davom ettiradi. Yuqoridagi baytda inson yuzi Qur'on yozuviga tashbeh qilingan bo'lsa, keyingi baytda inson yuzini qibla (Makka tomoni. Musulmonlar namozni shu tomonga qarab o'qishgan) sifatida e'tirof etadi:

Qibladur yuzing nigoro, qoshlaring mehroblar,

Surating mus'haf, vale mushkin xating a'roblar [Nasimiy, 1977:175].

Shoir baytda ikki guruh tanosub (yuz, qosh, xat; qibla, mehrob, mus'haf) san'ati orqali inson yuzini ilohiylashtirish bilan bog'liq fikrlarini yanada ta'sirchan va asosli tarzda ifodalagan. Hurufiyilar nazdida mus'hafda ilohiy sirlar mujassam bo'lgan bo'lsa, inson yuzi ham xuddi shunday ilohiylikdan xabar beruvchi tarzida e'tirof etilgan.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy ijodida ham komillik, inson ilohiyligi va qadr-qimmatini bilan bog'liq mavzular alohida o'rin egallaydi. Shulardan biri Navoiy lirik merosida inson jamolining mus'hafga tashbeh qilinishi bilan bog'liq g'azallardir. Nasimiy ijodida juda keng talqin qilingan bu mavzu Navoiyning ham deyarli barcha devonlaridan o'rin olgan. Navoiy ham odam yuzi mus'haf ekan, ushbu kalomi ilohiyning “Bismilloh”i – insonning ikki qoshidir, deydi:

Bu nav' o'ldum jamoling mus'hafining sirridin ogah,

Ki fihrastida keldi ikki qoshing ikki bismillah.

G'azalning birinchi baytida dunyo Alloh zotining tajallisi ekanligi, bu esa, asosan, inson yuzida aks etishi keng targ'ib qilinadi. Shuningdek, inson yuzi eng mukammal Qur'ondir. Ma'lumki, Qur'oni Karimda Alloh taolo jami maxluqot olami haqida, o'z sifatleri, sir-asrorlari to'g'risida so'zlagan. Demak, hurufiyilar nazdida Alloh sirlarini aks ettiruvchi Mus'hafi Sharif – inson yuzi. Alisher Navoiy ham jamolning fihresti (muqaddimasi) – qosh, mus'hafning muqaddimasi – “bismilloh”, ekanligini aytib, jamolni mus'hafga, ikki qoshni – ikki bismillohga tashbeh qiladi. Xo'sh, nima uchun aynan “ikki bismilloh”? degan haqli savol tug'iladi. Mazkur masalaning echimini Qur'oni Karimda ko'rishimiz mumkin. Bu ilohiy kitobdagi “Naml” surasining birinchi va 30-oyatlari Bismillohir Rahmonir Rahiym (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) bilan boshlangan. Birinchi oyati, tabiiyki, suraning boshlanishi bo'lganligi uchun, mazkur oyat bilan boshlangan. 30-oyatda Sulaymon (a.s.) Bilqisga yozgan nomasini shu oyat, ya'ni Bismillohir Rahmonir Rahiym (بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ) bilan boshlagan. Shoir uchun bu holat, ya'ni bir surada ikki bismillohning kelishi – insonning ikki qoshiga tashbeh qilinishining asosi bo'lib xizmat qiladi. Navoiy ushbu baytda talmeh vositasida “Naml” surasiga ishora qiladi.

Nasimiy mazkur mavzuni davom ettirar ekan, Qur'oni Karimning sharhi qanchalik ko'p tafsir kitoblarini yuzaga keltirgan bo'lsa, inson yuzi, jamoli sharhi ham bir necha boblarni yuzaga keltirishini navbatdagi baytda zikr etadi:

*Sharh agar qilsam jamoling daftaridan bir varaq,
Har so'zi ming fasl o'lur, har fasli necha boblar.*

Shoir fikr ta'sirchanligiga mubolag'a san'atidan o'rinli foydalanish orqali erishgan. Zero, inson yuzi daftar (kitob, Mus'haf) ekan, shundan bir varaq sharh etilsa, har so'zi ming fasl bo'lib, shu fasllardan har biri bir necha bobni yuzaga keltiradi. Darhaqiqat, ilohiylik sirlarini o'zida mujassam etgan inson yuzi va uning sharhi ana shunday darajada bo'lishi tabiiy. Chunki hurufiyalar inson yuzidagi a'zolarning shakliga mos holda harf tanlashgan. Jumladan, burun – **alif** (أ), tor va kichkina og'iz – **mim** (م), ko'z – **sod** (ص), yoki **ayn** (ع), soch kokillari hamda zulf – **dol** (ذ), qosh – **nun** (ن), yoki Alif ustiga chizilgan maddadir [Shimmel, 2004:430]. Shu kabi inson yuzi ilohiy sirlarni ochuvchi sifatida keng talqin qilindi.

Nasimiy she'rlaridagi insonga muhabbat, inson yuzini Alloh sirlarini jamul jam etuvchi Mus'haf – Qur'oni Karimga mengzash alohida o'rin egallaydi. Hurufiyalar fikricha, dunyo Olloh zotining tajallisidir, bu inson yuzida ham aks etadi. Shuningdek, inson yuzi eng mukammal Qur'ondir. Qur'oni Karimda Alloh taolo jami maxluqot olami haqida, o'z sifatlari sir-asrorlari to'g'risida so'zlagan. Demak, hurufiyalar nazdida Alloh sirlarini aks ettiruvchi Mus'hafi Sharif bu – inson yuzi. Shuning uchun Nasimiy yuzingda ko'ringan harflar ma'rifat g'aznasi, deya ta'kidlagan. Shoir ushbu masalani yana bir qancha g'azal va ruboiylarida aks ettiradi:

*Ej चाहान एमि अहलिने सनसिज हाराम,
Har dam olsun yuzun juz min salam!
Сурэтин мүшәфдир, ej тубихурам,
Киртикин, гашишла зүлфүндүр кәлам [Nasimiy, 1973:599].*

Nasimiy go'zal ma'shuqani madh etib, uni tubihuram jannat hurlariga qiyoslab, yuzing Qur'on, kiprigu, qoshu, zulfing kalom, deya e'tirof etadi. Hurufiyalar kalom deganda harfni nazarda tutishgan. Navoiy ham ayni muhoshadalarga uyg'un holda shunday deydi:

*Yuzungda zarvaraқ har yonki lutfi benihoyatdur,
Jamoling mus'hafida har biri go'yo bir oyatdur [Navoiy, 1987:199].*

Ma'lumki, Haq taollo insonni yaratib, uni barcha yaratilardan ustun qilib, boshiga sharaf tojini qo'ydi. Ayniqsa, odam jamolining ilohiylik ta'rifi bilan bog'liq ayrim qudsiy hadislar ham yaratilgan. Insonning jamoli mus'hafga, ilohiy kitobga teng. Chunki mus'hafi sharifda koinot sirlari, foniy va boqiy olam sirlari haqida Allohning fikrlari aks etgan bo'lsa, inson yuzida ham uning qadar qismati aks etgan. Shu bois bo'lsa kerak, inson yuzini mus'hafga tashbeh qilinishi, ayniqsa, hurufiylik tariqati vakillari ijodida bot-bot tilga olinadi.

Hazrat Navoiy Sharq mumtoz adabiyotida shakllangan mazkur an'anadan ta'sirlanib, go'zal tasvirlar yaratadi. Buni yuqoridagi baytda ko'rishimiz mumkin. Shoir insonning ilohiyligi uning yuzida aks etganligiga ishora qilib, uning yuzini mus'hafga, yuzning uzvlarini esa oyatga tashbeh qiladi.

Zero, Nasimiy ijodida ham inson ulug', borliqning buyuk xilqati sifatida e'tirof etiladi. Uning jamoli mus'hafga teng:

*To jamoling Mus'hafidan o'qigum "Sab' ul-mason",
Sab'axon hofizmanu tafsirda ustod bo'lmisham [Nasimiy, 2018:32].*

Shoir inson ulug'ligini ta'kidlar ekan, jamolini Mus'haf bilib, uni "Sab' ul-mason" (Qur'oni Karimni yetti marta o'qish) qilishiga urg'u beradi. Nasimiy inson jamolini o'qiydigan "sab'axon hofiz" (yetti marta o'qiydigan qur'onxon) bo'lganimdan uni tafsir (sharh) qiladigan ustod darajasiga yetdim, deydi. Ayni mulohazalar bilan shoir inson ilohiyligi bilan bog'liq fikrlarni asoslaydi. Nasimiy inson yuzini nafaqat Mus'hafi Sharifga, balki "to'rt kitobi osmoniy"ga tenglashtiradi:

*Oyati "Sab ul- masoniy"dir yuzing,
To'rt kitobi osmoniydur yuzing.
Mus'hafi Haqning bayonidur yuzing,
Razvai xuldning nishonidur yuzing [Nasimiy, 1973:48].*

Shoir inson yuzi ilohiyligi bilan bog'liq fikrlarda tadrijiylikka e'tibor qaratadi. Uning nazdida inson yuzi "Oyati "Sab ul- masoniy"" (yetti marta o'qiladigan oyat), "To'rt kitobi osmoniy" (Tavrot, Zabur, Injil, Qur'on), "Mus'hafi Haqning bayoni" (Haq Qur'onining bayoni), "Razvai xuldning nishoni" (jannat bog'ining nishoni) dir.

Navoiy esa quyidagi baytda ushbu fikrlarni davom ettirib inson yuzi nafaqat mus'haf – Haq kalomi, balki hadis ham jamolingdir, deydi:

*Jamoling buki mus'hafdur, hadising haq kalomi ham,
Dey olur mus'hafi notiq seni har kim erur ogah.*

Imodiddin Nasimiyning hurriyat, inson kamoloti va yuksak maqom egasi sifatidagi e'tirofi ko'pgina ijodkorlarni ilhomlantirgan. Nasimiy fikricha, dunyo Alloh zotining tajallisi bo'lib, bu inson yuzida ham aks etadi. Shuningdek, inson yuzi eng mukammal Mus'hafdir. Qur'oni Karimda Alloh taolo jami maxluqot olami haqida, o'z sifatleri, sir-asrorlari to'g'risida so'zlagan. Demak, Alloh sirlarini aks ettiruvchi Mus'hafi Sharif bu – inson yuzi. Shuning uchun Nasimiy ijodida turli mavzular qatori, insonni ulug'lash, uni ko'klarga ko'tarish, hatto ilohiylashtirish bilan bog'liq masalalar juda ko'p qalamga olingan:

*Сурәтин мүчәфдир, еј чан парчеси,
Чана гар етди фәрагин јарәси,
Лутфу һусн ол мүчәфин сепарәси,
Гандадыр вәслин дәвасы, чарәси? [Nasimiy, 1973:609]*

Tarjimasi:

*Surating mus'hafdir, ey jon parchasi,
Jonga gar etdi firoqning yarasi,
Lutf-u husn bo'l, mushafning seporasi,
Qaydadir vaslning davosi, choras (tarjima muallifniki - Z.A.)*

Mazkur she'rda ham Nasimiy inson yuzi mus'haf – Qur'on deyish orqali, insonning barcha yaratilgan orasida eng mukammal ekanligiga ishora qiladi. Shuningdek, nido san'ati asosida "ey jon parchasi" deb insonga murojaat qilmoqda. Chunki odamga berilgan jon – ruh bu Mutlaq ruh (Alloh)dan bir juzv (bo'lak)dir. Nasimiy Mutlaq ruhdan, ya'ni jondan ayrilgan (insonga berilgan) jonga firoq yarasi tushdi – u aslidan ayrildi, deydi. Alloh insonga ruh – jon ato etish bilan birga, unga husn ham berdi. Ana shu lutfu husn Mus'hafning siporasi, ya'ni 30 qismi ham inson yuzida aks etganligiga ishora qilingan.

Ma'lumki, Qur'oni Karim 30 poradan – qismdan tashkil topgan. Shoir insonning yuzi 30 porani ham aks ettirganligi uchun u mukammal mus'hafdir, – deydi. Odam doim o'z asli (Alloh)ga talpinadi. Tasavvuf tariqatlarining barchasida zikr etilgan ilohiy ishq ana shu jihatdan yuzaga kelgan. Nasimiy ham “Qaydadir vaslning davosi, chorasi”, deyish bilan ilohiy ishqdan o'rtangan oshiq iztiroblarini o'tli satrlarida qalamga oladi.

Nasimiy ijodida inson ilohiy, uning yuzi hamma sirlarni ochuvchi mukammal Mus'hafdir, degan g'oya bot-bot kuylanadi. Shoir ma'shuqa jamoli mus'haf ekan, unda namoyon bo'luvchi har bir a'zo mus'haf oyati kabidir, deya insonni ulug'lash, uni ilohiylashtirishni haddi a'losiga ko'taradi. Nasimiyning mazkur qarashlari mumtoz adabiyotimizda ham anchagina keng targ'ib qilingan. Jumladan, Alisher Navoiy ijodida Nasimiyning inson yuzi Mus'hafi Sharifga tenglashtirilgan she'rlardan ilhomlanib yaratilgan talaygina g'azallar mavjud. Bunday g'azallarni shoirning barcha devonlarida uchratish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Алишер Навоий. Мукаммал асарлар тўплами. I том. – Тошкент, Фан, 1987. 199 б.
2. Амонова З. Хуруфийлик ва бадий ижод. – Тошкент: Парадигма, 2017. – 131б.
3. Амонова З.К. Вопросы влияния хуруфитского ордена на узбекскую классическую литературу XV-XVII веков. Вестник Челябинского государственного университета. 2011. №11.
4. Арасли Х. Имоиддин Насимий (Ҳаёти ва ижоди). Суйима Ғаниева таржимаси. – Тошкент: Фан. 1973. – 74 б.
5. Навоий асарлари луғати. Тузувчилар: П.Шамсиев ва С. Иброҳимов. – Тошкент: Ғ. Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1973. – 784 б.
6. Насимий И. Асарлар. – Тошкент: Адабиёт ва санъат нашриёти, 1977. – 230 б.
7. Насимий. Озарбайжончадан Э.Очилов таржимаси. – Тошкент. 2018.
8. Нәсими Имадәддин. Сечилмиш әсәрләри. – Бақы, 1973.
9. Насимий Рубойлар. – Баку, 1973. 48-б.
10. Schimmel Annemarie. Islamin mistik boyutlari. – Istanbul, 2004. – 533 s.
11. Куръони Карим. (Шайх Муҳаммад Содик Муҳаммад Юсуф таржимаси). – Тошкент: Шарқ, 2011. – 604 б.

ситуации)	
Gaybullah BABAYAR. Kaşgarlı Mahmud ve Nevaî eserlerinde geçen bazı sözcüklerin özbek ve azerbayca türkçelerinde korunması üzerine	349
Mübariz AĞALARLI. Əmir Əlişir Nəvai dövründə azərbaycan dövlətləri ilə teymurilər dövləti arasında siyasi və diplomatik münasibətlər	356
Nazmiya MUXITDINOVA. Navoiy va Huvaydo ijodida voqe'band g'azallar talqini	362
Murodxoja MUXTOROV. Navoiy lirikasidagi musiqiy istilohlarning bayt mazmuni bilan uyg'unligi	367
Zilola AMONOVA. Nasimiy va Navoiy ijodida jamol vasfi	372
Ma'rifat RAJABOVA. Navoiy ijodida paremiologik janrlar stilizatsiyasi	377
Tohir XO'JAYEV. Navoiyning g'azallarida so'z qo'llashdagi badiiy mahoratiga doir	383
Tozagul MATYOQUBOVA. Navoiyga ehtirom	387
Gulbahor ASHUROVA. Mustaqillik davri o'zbekistonda nizomiyshunoslik va navoiyshunoslikka qo'shilgan hissa	392
Shermuhhammad AMONOV. Ahmad Tabibiyning "Tuhfatu-s-sulton" devoni va undagi Navoiy g'azallariga yozilgan muxammaslar	398
Ozoda TOJIBOYEVA. Hamid Araslining navoiyshunoslik faoliyati	405
Orzigul HAMROYEVA. Turkiy qofiyaning o'ziga xos xususiyatları (Navoiy ijodi misolida)	410
Şəbnəm MİRZƏZADƏ. Almaz Ülvinin nəvaişünaslığa töhfəsi ("Əlişir Nəvainin əsri və nəsri" (elmi-filoloji və dini-təsəvvüfi əsərləri) monoqrafiyası haqqında)	415
Barno ABDURAHMONOVA, Muqaddas SAIDAKBAROVA. Navoiy ijodida nasriy va nazmiy ifodaning uslubiy jihatlari	422
Sohiba UMAROVA. Alisher Navoiyga izdoshlik va taxmis an'anasi takomili	426
Quvonch EHSONULLO. Amir Alisher Navoiy qabrining qurilish tarixi	430
Zulayho RAHMONOVA. Ibrohim Haqqul – navoiyshunos	433
Yulduz ABDULHAKIMOVA. Alisher Navoiy va Muhammad Fuzuliy "Layli va Majnun" dostoni syujet tipologiyasi va o'ziga xosligi	438